



Ab en Mick Veltman

BEWAARD GEBLEVEN OORLOGSCORRESPONDENTIES

Levenstekenen uit kampen en gevangenissen



Brieven uit de oorlogsjaren zijn niet alleen een waardevolle bron voor historisch onderzoek maar tegelijkertijd indringende getuigenissen. Sommige worden gebundeld in boekvorm, andere zijn te zien op een expositie en weer andere zijn de inspiratie voor een persoonlijk eerbetoon. Drie voorbeelden.

Door Max van den Berg

Ab en Mick Veltman-Diamant trouwden vlak voor het begin van de Tweede Wereldoorlog. Ze traden meteen toe tot het verzet. Ab organiseerde de Februaristaking in Hilversum en zat na arrestatie in meerdere kampen gevangen. Mick zette het verzetswerk voort. Zij en haar twee jonge kinderen, Rob en Martin, doken alle drie op verschillende adressen onder. Het verhaal van hun leven in bezettingstijd is vastgelegd in brieven die onlangs bijeengebracht zijn in *Ik heb niets warmes voor de winter*. Ze zijn te lezen als levenstekenen die in

Een boek, dat weinig minder is dan een klein monumentje voor mensen die voor hun idealen hun leven op het spel durfden te zetten

versluisde vorm de gang van zaken tijdens de oorlog illustreren.

Het eerste deel van dit boek bevat de brieven van Ab aan Mick, geschreven vanuit zijn onderduikadres in Arnhem, vele uit Kamp Vught, één uit concentratiekamp Dachau en één uit Bergen op Zoom, waar hij na zijn ontsnapping in bevrijd gebied aankwam. Het tweede deel bestaat uit brieven die vijf-tig jaar later geschreven werden, nadat Ab en Mick besloten hadden hun oorlogservaringen over te dragen aan hun zoons Rob en Martin en hun kleindochter Arjenne. Hoewel Rob en Martin zich altijd wel bewust waren van de dramatische ervaringen van hun ouders, spraken zij daar nooit over, omdat dit hun moeder zeer emotioneerde. In de brieven die het echtpaar in de zomer van 1992 vanaf hun vakantieadres in Portugal schreef doen zij het zware leven in bezettingstijd en het illegale werk uit de doeken. Zonder ophef, maar juist daardoor zo belangwekkend en indringend.

De brieven werden sindsdien in een oude bonbon-doos bewaard. Ab en Mick hadden als uitdrukkelijke voorwaarde gesteld dat de correspondentie pas na hun dood openbaar gemaakt mocht worden. Toen zij beiden in 2008 overleden, nam hun zoon Martin Veltman samen met Bas van de Horst het initiatief de collectie, aangevuld met familie-foto's, om te werken tot een boek, dat weinig min-



Mirjam Huffener bij de expositie in Elburg.

der is dan een klein monumentje voor mensen die voor hun idealen hun leven op het spel durfden te zetten. Een boek over hoop, vertrouwen maar ook trauma's.

De presentatie van *Ik heb niets warms voor de winter* vond plaats in Verzetsmuseum Amsterdam. In aanwezigheid van een groot aantal vrienden en familie in een sfeer van ontspannen gemoedelijkheid. Met naast passende muziek ook een ontroerende bijdrage van kleindochter Arjenne.

Waarom schrijf je me niet?

De bijeenkomst in het Verzetsmuseum kreeg extra cachet door de aanwezigheid van Mirjam Huffener, dochter van Lotty Huffener-Veffer (1921-2018) en oprichtster van de naar haar moeder vernoemde Lotty Veffer Foundation. Deze stichting heeft een uitgebreid en laagdrempelig programma over vervolging en verzet samengesteld. Het heeft een sterk educatieve waarde, in het bijzonder voor jongeren.

Lotty Veffer overleefde Auschwitz en waar velen zwegen over de verschrikkingen die achter hen lagen, daar heeft zij na de oorlog haar hele leven gewijd aan het vertellen van verhalen over de holocaust. In films, op tv en tijdens schoolbezoeken. Speciale aandacht had het kindertransport op 6 en 7 juni 1943 vanuit Vught naar Sobibor waar 1300 kinderen onder de zestien jaar werden vermoord. Zij zorgde dat in Vught een monument voor deze kinderen werd opgericht.

Lotty Huffener-Veffer geeft les.



Mirjam Huffener zet het werk van haar moeder met grote energie voort. Het eerste initiatief van de Foundation was de reizende Duits-Nederlandse expositie *Waarom schrijf je me niet?*, die de afgelopen jaren in beide landen op verschillende plaatsen te zien was. Hierin volgden we de levensverhalen van vier personen. Wanda Verduin, die in 1944 in Auschwitz overleed, was een Joods meisje dat vanuit Vught brieven verzond aan haar vriendin Els. Jules Schelvis overleefde Sobibor en een groot aantal concentratiekampen. Hij slaagde erin uit een Pools getto een brief naar Nederland te sturen, waarin hij liet weten nog in leven te zijn. Schelvis zou later een monumentaal boek schrijven over Sobibor. Nico Peeters, verzetsman, pleegde sabotage in de omgeving van Bilthoven. Hij werd gearresteerd en stierf in Dachau. Wolfgang Maas ontvluchtte als zestienjarige jongen Hitler-Duitsland, dook onder in Winterswijk en werd verliefd op Thea met wie hij een intensieve correspondentie voerde.

Het bijzondere van de expositie was de verbinding van vervolging uit de periode 1940-1945 met de huidige situatie van vluchtelingen die voor geweld, oorlog en onderdrukking hun land moeten verlaten. Zo kwam een Koerdische vluchteling aan het woord, maar werden bezoekers ook uitgenodigd hun mening te geven over vraagstukken van openbaarheid van persoonsgegevens, persoonlijke veiligheid en hoe we omgaan met immigranten.

De 500 briefjes van Joop IJisberg

Brieven spelen ook een belangrijke rol in de tragische geschiedenis van Joop IJisberg, tramconductor op lijn 7 in Amsterdam. IJisberg was een van de leidende figuren van de Februaristaking in 1941 en werd vanwege zijn aandeel in de staking acht maanden later gearresteerd. Hij zat in de gevangenis aan de Weteringschans en werd verhoord in de Euterpestraat. Tussen het vuile wasgoed en de schone kleding die zijn vrouw elke week mocht ophalen werden briefjes van Joop naar buiten gesmokkeld. In juli 1942 werd hij naar een gevangenis in Utrecht overgebracht, waar hij na een schijnproces met twaalf andere verzetsmannen ter dood veroordeeld werd. Op 19 november 1942 werd, ondanks een gratieverzoek van 650 tramcollega's, het vonnis op vliegveld Soesterberg voltrokken. Zijn vrouw bleef achter met vier kinderen: twee zonen en twee dochters. Tinie IJisberg, de jongste dochter, herinnert zich dat het gezin elk jaar de



Foto's van Joop IJisberg.

herdenking van de Februaristaking en de dodenherdenking op 4 mei bezocht. Over de oorlog werd veel gesproken, maar nooit over haar vader. Na het overlijden van haar moeder kwam een doos tevoorschijn met daarin de maar liefst 500 briefjes van haar vader. Voor het eerst kon zij lezen hoe bezorgd hij was over zijn kinderen en zijn beschermende waarschuwingen. Voor Tinie een verpletterende ervaring.

Komende 5 mei vertrekt om tien uur een oude Amsterdamse tram voor een tocht langs historische locaties zoals de Hollandse Schouwburg, het Holocaustmuseum, het Anne Frankhuis en de Noordermarkt. Aan boord Tinie IJisberg en haar dochter Marjan de Boo om het verhaal te vertellen van tramconductor en verzetsman Joop IJisberg. De acteurs Jair Stranders en Martijn de Rijk geven op verschillende plaatsen een toelichting. Om twaalf uur volgt een tweede rit, dan met historicus Bianca Stigter, schrijfster van het prachtige boek *Atlas van de bezette stad*. Zij doet die tocht dan nog eens over met andere invalshoeken.



5 mei tram met Tinie en Marjan.